

БЪЛГАРСКИ ИНФОРМАЦИОНЕН КОНСОРЦИУМ. ДВАДЕСЕТ ГОДИНИ БИБЛИОТЕЧНА КООПЕРАЦИЯ

Надя Терзиева

*Председател на Управителния съвет
на Българския информационен консорциум,
директор на Центъра за книгата – Нов български университет*

Резюме. Статията представя развитието на концепцията за библиотечна кооперация в света и в България, от възникването ѝ до днес. Специално внимание е отделено на създаването на първото библиотечно обединение за коопериран абонамент за бази данни – Българския информационен консорциум. Проследени са неговата двадесетгодишна история и основни аспекти на дейност, прилаганите управленски модели (governance models) и постигнатите резултати. Обоснован е изводът за възможния, макар и трудно постижим успех на частни инициативи за библиотечна кооперация.

Ключови думи: библиотечна кооперация; лидерство; полицентрично управление; Български информационен консорциум

Въведение

Често библиотеките биват наричани пазители на знанието. Това дефиниране е подвеждащо. Библиотеките наистина събират знание. Но не за да го пазят, а за да го разменят. Авторите създават знание не за себе си. Правят го за другите. Предаването на знание понякога се извършва чрез, повече или по-малко, пряка връзка между неговите създатели и потребители. Изнасянето на лекция е най-прекият път. То има редица предимства. Потребителите (би трябвало да) се интересуват точно от това знание, а също и (би трябвало да) са подготвени за него. Възможни са диалог и разяснения, които улесняват процеса. Но съществуват и недостатъци – териториалната и времевата ограниченост, на първо място. Авторът и потребителите трябва да се съберат на едно и също място, по едно и също време. Така предаването на знание бива ограничено.

Друга възможна форма е публикуването. При нея предаването на знание не е така пряко, а опосредствано (издател, разпространител). Преодоляват

се пространствено-времевите ограничения, но се появяват нови трудности предимно за потребителите. Те трябва да научат за съществуването на определено знание, да го намерят, да се уверят в неговото качество, да положат усилия, за да получат достъп до него. А има и разходи, разбира се. Т.е., тази възможност е по-скъпа за (всеки един от) тях.

Популярно е схващането за позитивното влияние на съвременните информационни технологии върху тези процеси (съвсем същите очаквания могат да бъдат намерени в годините след изобретяването на печатарската преса). Това е интересна теза и не бива да бъде отхвърляна с лека ръка. Някои от трудностите биват преодоленни чрез добрите възможности за популяризиране – разбирането за съществуване на определено знание например. Но други – очевидно, не. Намирането на знание (търсене сред океан от безсмислици), оценката на качеството му (а не на предварително платеното му място в списъците на търсачките), възприемането му (недобрите резултати от онлайн обучението).

Именно заради трудностите в процеса на предаване на знание възникват библиотеките (както и други форми – университетите например). Те помагат за решаването на някои проблеми (времевата ограниченост). Но други, като пространствената ограниченост, остават. Така, съвсем естествено, се достига до следващата крачка – кооперирането между библиотеките.

Библиотечната кооперация – начало и развитие

Кооперирането е един от феномените на съвременния библиотечен свят. Често, модерните информационни и комуникационни технологии и новите предпочитания на потребителите са посочвани като основна причина за сътрудничеството между библиотеките. Но неговата история е много по-стара, всъщност – древна. Макар и да не са категорично доказани, историите за междубиблиотечно заемане отпреди повече от седем хиляди години в Месопотамия¹⁾ или това отпреди две хиляди години между библиотеките на Александрия и на Пергамон звучат оптимистично²⁾.

Джо Краус в своя прекрасен *Prologue To Library Cooperation* (Kraus 1975) напомня за други (вече безспорни) ранни примери на библиотечна кооперация. Около 1400 г. францискански монаси създават *Registrum Librorum Angliae* (наричан *Catalogus Librorum Angliae* в някои източници). Това е списък с произведения от деветдесет автори, намиращи се в 160 манастира в Англия. В ранните години на XV век с поддръжката и развитието на този регистър се заема Джон Бостън (John Boston), монах от Бъри. Броят на авторите нараства на 700, добавени са библиографски описания и нови манастирски библиотеки. Всеки, който се интересува от определен документ, може да провери в регистъра за най-близкото място, където е достъпно негово копие. Така е създаден първият обединен библиотечен каталог

– най-ранната средновековна форма на библиотечна кооперация. Неговата цел е очевидна – улесняване на достъпа до знание, неговата размяна между авторите и потребителите.

Примерът е последван, макар и бавно, през следващите векове. През 1745 г. по предложение на Джейкъб Бенцелиус (Jacob Benzelius) започва инициативата *Commercium Literarium*. Университетите на Упсала, Грейфсвалд, Лунд и Або (Турку) отделят по 30 копия от своите публикации и ги разменят помежду си. В началото това е било университетска бизнес инициатива (както показва името ѝ). Постепенно реализирането ѝ е поето от университетските библиотеки. Това е най-ранният документиран пример за междубиблиотечно заемане (участващите университети днес се намират в три различни държави, но тогава всички те са в границите на Кралство Швеция).

Пренебрегван факт от биографията на Готхолд Ефраим Лесинг (Gotthold Ephraim Lessing) е работата му като библиотекар в Herzog-August-Bibliothek. Водещият немски драматург поема длъжността през 1770 г. по покана на Карл I – дук на Брунсуик. Година по-късно Лесинг инициира обединяване усилията и ресурсите на университетите на Wolfenbüttel и Göttingen за съвместно попълване и развитие на библиотечните колекции.

През 1775 г. Йохан Волфганг фон Гьоте (Johann Wolfgang von Goethe) е поканен да се присъедини към двора на Карл Август, дук на Saxe-Weimar. Във Ваймар Гьоте (юрист по образование и по практика) заема различни административни позиции, вкл. и такава (от 1882 г.), която днес бихме нарекли министър-председател. Част от работата му е свързана с образователни реформи. По негова инициатива е създаден обединен каталог на библиотеките на университетите във Ваймар и Йена.

Идеята *Commercium Literarium* е развита в т.нар. Akademischer Tauschverein – обединение за междубиблиотечен обмен. Създадена през 1817 г. в Universität Marburg от 18 германски университета, скоро тя се разраства с участие на университети от всички водещи страни от четири континента³⁾.

Интересен е случаят с National Central Library (NCL), основана от Албърт Менсбридж (Albert Mansbridge)⁴⁾ през 1916 г. в Лондон. Бързо се превръща в привлекателен център за работещи млади хора, които са слушатели, а не редовни студенти в университет (и поради това не могат да използват университетските библиотеки), но желаят повишаване на образованието си. По тяхно настояване NCL развива напреднала система за междубиблиотечно заемане. По-късно тази библиотека е преобразувана в Национална централна библиотека, част от British Library Lending Division, обслужвайки заемането на книги във Великобритания и в международен аспект до днес.

Предимствата на сътрудничеството между библиотеките бързо налагат този подход в цяла Европа. Първият обединен каталог на периодичните издания е създаден в Милано през 1819 г. Съвместен каталог на публикациите на Австрийските университетски и научни библиотеки, разработен под редакцията на Фердинанд Грасауер (Ferdinand Grassauer) във Виена, 1898 г.

Развиват се и връзките между библиотеките и издателствата. През 1610 г. сър Томас Бодли (Thomas Bodley) подписва споразумение със Stationers' Company⁵, в което те се съгласяват да предоставят на Bodleian Library⁶ екземпляр от всяка нова книга, регистрирана в тяхната представителна зала – Stationers Hall. По-късно това споразумение прераства в законодателно уредения във Великобритания „задължителен депозит“. Примерът е последван от другите европейски страни и така библиотеките започват да организират депозит на екземпляр от всяко ново издание.

Библиотечното коопериране се развива и отвъд Океана. Началото му е свързано с името на Чарлз Кофин Джует (Charles Coffin Jewett), който през 1848 г. е назначен като библиотекар в Smithsonian Institution. Работата му в областта на библиотечното дело и особено за създаване на обединен библиотечен каталог, му носи широко признание и през 1853 г. е избран за президент на първия Librarian's Convention – организацията, която ще води библиотечното развитие в САЩ за дълъг период. Следват задължително депозиране, разнообразни обединени каталози, междубиблиотечно и кооперативно комплектуване (по инициатива на Конгресната библиотека на САЩ от 1945 г.). Така се слага началото на „голямата сделка“ и фокусът вече е достъпът до материали, а не собствеността върху тях. Постепенно споразуменията между библиотеките за междубиблиотечно заемане и споделено каталогизиране се трансформират в партньорство, лицензионни договори, съвместни програми за обслужване и споделени технологии.

Историята на библиотечната кооперация е дълга. Тя може да бъде проследена в детайли в изследванията на много автори. Ценен източник в тази посока е поредицата Handbook on the International Exchange of Publications (UNESCO, 1950 и следващи⁷). Макар и кратък, този исторически преглед позволява достигането на няколко извода.

– Нуждата от размяна на знание е основата на библиотечното коопериране. Съвременните технологии и потребителски настроения нито са причина за него, нито изразяват неговата природа и същност. Историята е значително по-стара.

– Библиотечната кооперация има потенциал за осигуряване на предимства в процеса на размяна на знание. Затова тя се е появила някога и съществува и днес.

– Важен фактор за успешни съвместни библиотечни инициативи е наличието на изявено лидерство.

Библиотечната кооперация днес

Казаните по-горе думи не трябва да се разбират като отричане ролята на технологичното развитие. Особено днес, когато голяма част от библиотеките по света поддържат електронни каталози, свързани в мрежи. Освен библиотечни мрежи големи библиографски обединения се създават в подкрепа на междубиблиотечната кооперация като Online Computer Library Center (OCLC, основан 1967), Western Library Network (WLN), Research Libraries Group (RLG) и др. Във Великобритания инициативата Electronic Access to Resources in Libraries (EARL) от 1995 г. осигурява възможност на публичните библиотеки за доставка на информация в мрежа и осъществяване на услуги, базирани на знанието.

Библиотечната кооперация се подкрепя и от създаването на асоциации и международни организации. Най-старата организация в библиотечната и информационната област е Международната федерация по информация и документация – International Federation for Information and Documentation (IFID), създадена от Пол Отле (Paul Otlet) и Анри Лафонтен (Henri La Fontaine) през 1895 г. в Брюксел като Институт за международна библиография (Institut International de Bibliographie) с цел създаване на индекс на каталожни картички за световната литература. Международната федерация на библиотечните асоциации – International Federation of Library Associations (IFLA), е създадена през 1927 г. (първата работна среща се провежда в Рим през 1928 г.). Организацията издава списанието IFLA Journal и в настоящия момент поддържа 44 секции в различни области на библиотечната наука, като между тях е и секция „Доставка на документи и споделяне на ресурси“, която се занимава с кооперацията на библиотеките и междубиблиотечното заемане в национален и международен аспект.

През 1922 г. съществувалата тогава Общество на народите (League of Nations) създава свой консултативен орган – Международен комитет по интелектуална кооперация (International Committee on Intellectual Cooperation), който през 1926 г. прераства в институт, базиран в Париж, а през 1945 г. е в основата на създаването на Организацията на обединените нации за образование, наука и култура – ЮНЕСКО (UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). През 1958 г. във Виена, ЮНЕСКО провежда семинар за ролята на националните библиотеки за тяхната кооперацията в областта на обединените каталози, международното книгозаемане, обмена на публикации, размяната на библиотечни специалисти и др. Оттогава до днес организацията подкрепя развитието на кооперацията на публичните библиотеки в света.

Библиотечният консорциум

Най-значимият напредък в библиотечната кооперация през последния век е постигнат благодарение на инициативността на самите библиотеки. И това са библиотечните консорциуми. Най-ранният пример е от 1933 г., когато Duke University, North Carolina State University и University of North Carolina основават Triangle Research Libraries Network (TRLN) – консорциум за споделяне на каталози и колекции, споделени дигитални инициативи, съвместни дистанционно поддържани колекции и модел за обединен персонал.

Предимствата на консорциума, като форма на библиотечна кооперация, се открояват бързо и днес това е доминираща тенденция. OCLC (Online Computer Library Center) е пример за библиотечна кооперация в глобален аспект. Създаден е през 1967 г. като организация с нестопанска цел със седалище в Дъблин, Охайо, САЩ. OCLC възниква по инициатива на Асоциацията на колежите и академичните институции в Охайо. Мисията на OCLC е да осигурява споделени технологични услуги, изследвания и програми, които да подпомагат библиотеките да удовлетворяват нуждите на потребители, организации и общности за достъп до информация. Основна цел на консорциума е библиотеките по света да намаляват разходите си чрез сътрудничество, защото мотото на OCLC е „Каквото е известно, трябва да бъде споделено“ (Because what is known must be shared).

Пример за успешен международен консорциум, с 50 развиващи се страни участници, е eIFL.net (Electronic Information for Libraries). Основна негова цел е да преговаря, насърчава и подпомага разпространението на научни електронни ресурси за библиотечните потребители в образователния и научния сектор, професионални общности, държавни организации и гражданско общество.

Тази нова (от гледна точка на хилядолетното развитие, отбелязано по-горе) тенденция в библиотечното коопериране доведе до създаване на голям брой различни по характер консорциуми. Изследвайки нейния ранен етап, Джеймс Корп (James Корп) открива четири вида – голям консорциум (занимаващ се основно с компютризация в голям брой библиотеки); малък консорциум (ангажиран с обслужването на потребителите и всекидневните проблеми); кооператив в определена област и консорциум за междубиблиотечно заемане или справочно обслужване (Корп 1998). Според него тези четири типа са базови за възникналите по-късно консорциуми в САЩ.

Интересен е и въпросът за юридическия статут на консорциумите (Horton 2015). Най-често срещаните форми са организации с нестопанска цел, обединения на университетски библиотеки, държавни организации, асоциации и такива без юридически статут. Консорциуми със структура

на нестопански организации са сдружения и асоциации, регистрирани със самостоятелен юридически статут. Дейностите им са свързани с предоставяне на услуги в областите образование, наука, благотворителност, религия и др. Библиотечните кооперативи извършват и образователни инициативи. Примери за консорциуми с недържавен статут и нестопанска цел са eIFL (Electronic Information for Libraries), LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries), Consortium of European Research Libraries (CERL), International Coalition of Library Consortia (ICOLC), Amigos Library Services, Midwest Collaborative for Library Services и др.

Обединения на библиотеки се създават и в рамките на университети. Такива са Florida Center for Library Automation, Consortia of Academic and Research Libraries in Illinois, GALILEO, Minitex и др. Основните услуги, които предоставят, са поддръжка на споделени ресурси, дигитални репозиториуми, споделена интегрирана каталожна система, общ сайт за отдалечен достъп до ресурси и др.

Други библиотечни консорциуми са със статут на държавни организации. Такъв тип консорциуми се създават обикновено за регионални библиотеки, на географски принцип и се управляват съгласно държавни регулации – провеждане на конкурси за обществени поръчки, обявяване на оваканти места, отчетност и др. Примери за държавни консорциуми са OhioLINK, Florida Virtual Campus и др.

Често възникват и неформални библиотечни обединения, които нямат юридически статут. Те се създават по определен повод – споделяне на съвместна покупка, организиране на събитие, работа по специфичен проект и др. Такъв е примерът с библиотеки в Колорадо, които в продължение на над 40 години организират годишна конференция за междубиблиотечно заемане, без да са създали формално обединение.

Анализът на етапа на създаване на консорциуми позволява да бъдат формулирани следните изводи за характера на съвременната библиотечна кооперация.

– Наред със запазващото се значение на лидерството, на преден план все-повече се откроява необходимостта от инициативност на всички участници и капацитет за съвместна работа.

– Държавната намеса е възможно, но не задължително решение. Нещо повече, тя нерядко създава проблеми с мотивацията на участниците.

Библиотечната кооперация в България

През втората половина на периода на съществуване на Първото българско царство (681 – 1018 г.) България се развива като значим духовен център. Възприето е християнството, започват работа учениците на Кирил и

Методий, превежда се и се създава оригинална литература. Размножаването и разпространението на книжнина, неминуемо са изисквали развитието на форми на коопериране между новоосновените книжовни центрове. За съжаление, периодът е слабо изследван от тази гледна точка (Nikolova-Houston 2012; Nikolova-Houston 2013). Интересно доказателство намираме в книгата на Gaston Sergheraert⁸⁾ – Syméon le Grand 893 – 927 (Sergheraert 1960, 98). Авторът отбелязва създаването на първата национална библиотека на България, с богата колекция от ръкописи – гръцки, латински и славянски. Централизираното ръководство на духовните процеси (от царете Борис и Симеон), нуждата от книжнина, редовната комуникация с Константинопол и Рим и наличието на национална библиотека предполагат оживен обмен на текстове.

Изследването на тези процеси в България обикновено започва от годините на Възраждането. Открояват се (Nikolova-Houston 2009) четири периода. Първия можем да наречем възстановителен (до възстановяването на Българската държава – 1878 г.). Очертават се три подпериода. Най-ранният (тук го наричаме църковен) е свързан с поддържането на колекции от текстове (отначало ръкописни, а по-късно и печатни) в българските манастири – Рилския, Зографския, Хилендарския и др. Хората (предимно монаси), които са се интересували от знанието в тях, са ги посещавали лично. Следва училищният подпериод. Български образователни инициативи могат да бъдат открити доста назад във времето. Училища, в съвременния смисъл на думата, се откриват след 1800 г.: Котел 1812 г., Свищов 1815 г., Сливен 1825 г. и др. Вероятно те са имали сборки с книги за подпомагане на обучението. Училището, което със сигурност е имало библиотека, е създаденото от Васил Априлов в Габрово през 1835 г. Третият подпериод – читалищният, започва през 1856 г. с учредяване на читалището в Свищов. Първа точка в неговия устав поставя задачата за създаване на градска библиотека. През същата година се появяват още две читалища – в Лом и Шумен, а до 1878 г. броят им достига 130 (всичките с библиотеки). Формалните връзки между библиотеките – църковни, училищни или читалищни, не е характерна черта на този период. Но той е интересен с други свои особености:

– взаимодействие и обслужване на други структури (формални и неформални) – църквата, училищата, организациите на еснафите и др. от страна на библиотеките. Успешното библиотечно коопериране и днес изисква контакти и съвместни инициативи не само между библиотеките, но и с околния свят.

– развитие без т.нар. държавна подкрепа. Нерядко библиотечното коопериране се свързва задължително с публично финансиране. В периода, за който говорим, не е съществувала българска държава, а администраци-

ята на Османската империя не е проявявала интерес за подкрепа на тези начинания. И все пак те са се случили.

– успехът на библиотечното коопериране изисква лична ангажираност и участие. Показателен е примерът с първото българско читалище в Свищов. Емануил Васкидович дарява над осемстотин тома литература, а другите трима учредители – Христати Филчов, Димитър Начович и Георги Владикин, общо 4800 гроша. При публичното обявяване на идеята техните съграждани събират значителната сума от над 37 хил. гроша. През 1904 г. Кирил Аврамов прави дарение от 200 хил. златни български лева.

Вторият период (1879 – 1944 г.) е модернизационен. Броят на читалищата и читалищните библиотеки нараства до над хиляда през 1910 г. и почти 4500 в края на периода. Учредяват се народните библиотеки в София и Пловдив, както и тези на Българската академия на науките и на десетте създадени през периода университета. В страната бързо протичат процеси на наваксване изоставането в областта на библиотечната кооперация:

– формално обединяване – през 1911 г. се реализира старата идея (на Цариградското българско читалище от 1870 г.) за читалищно обединение чрез учредяването на Съюза на народните читалища;

– координация в услугите – по инициатива на Янчо Хлебаров започват процеси на координация в комплектуването на читалищните библиотеки, книгообмен и междубиблиотечно заемане;

– включване на нови участници – научните и университетските библиотеки; същите практики (книгообмен и междубиблиотечно заемане) се реализират от тях не само в национален, но и в международен мащаб;

– най-важната характеристика на периода е съобразяването с нуждите на потребителите. Ограничават се практиката читалищата и техните библиотеки да водят потребителите си към знания, избрани от тях самите (т.нар. препоръчителни списъци). Библиотеките все повече развиват своите колекции и услуги в отговор на потребностите на ползвателите.

Третият период (1945 – 1989 г.) е свързан със застои в библиотечната кооперация. Сравнително модерно междубиблиотечно заемане се урежда едва в 1987 г. със създаването на единна система за обслужване и правилник за функционирането ѝ. В началото тя е свързана само с предоставяне на книги. Услугата е насочена предимно към потребностите на учени, преподаватели и специалисти (Унакиева et al. 2013). Появата на репродуцираща техника активизира тази услуга, като осигурява възможност за копиране на статии, части от книги и други документи. Както всичко друго в общественения живот в страната библиотечната кооперация се характеризира с:

– тромаво централизирано ръководство (чрез Националната библиотека), заместило гъвкавостта на личната инициатива. Осъществяването на тра-

диционни дейности – координация на комплектуването на чуждестранни издания, ограничен международен книгообмен, вътрешен книгообмен и междубиблиотечно заемане, не променят картината на застиналоост и неразвитие напред;

– насаждане на схващането за държавно финансиране и управление (напр. комплектуването с чуждестранна литература единствено през специално създадена комисия) вместо индивидуални усилия и приноси;

– прекъсване на връзките със световната библиотечна общност (изкл. две конвенции на UNESCO) и изоставане от модерните тенденции.

Едва в края на 60-те години на XX в. се реализират инициативи в областта на библиотечното коопериране – изграждане на сводни каталози.

След 1989 г. започва съвременното развитие на библиотечното коопериране в България. С падането на комунистическия режим и последвалите финансови кризи и политически реформи библиотеките в България получават автономност, публичен достъп до информация и ресурси и възможност за сътрудничество с международни институции. От една страна, фондовете на библиотеките намаляват поради липса на средства за комплектуване, но от друга страна, колекциите се отварят за читатели отвсякъде в резултат на автоматизацията и демократичните подходи. Сътрудничеството на библиотеките в този период се развива вследствие на появата на интернет и новите технологии, както и ограничеността на финансирането. Влияние върху промяната на библиотечната практика оказва и създадената възможност за кандидатстване по международни програми за финансиране и осъществяване на реформи. Тук може да бъде отбелязана и ролята на Съюза на библиотечните и информационните работници, учреден през 1990 г.

Сътрудничеството се изразява и в съставяне на сводни каталози, които отразяват колекциите на няколко самостоятелни библиотеки. Някои от тях са на библиотеките на БАН, на чуждестранните книги в Националната библиотека, на чуждестранните периодични издания в България в Националната библиотека, на академичните библиотеки в Североизточна България в Библиотеката на Русенския университет, на библиотеките при ВУЗ в Пловдив, на библиотеки, работещи със софтуера АБ, на старопечатни, редки и ценни издания и други. На по-късен етап са създадени електронни сводни каталози „Регина“ на регионалните библиотеки, каталогът НАНИКО (Национален аграрен научноинформационен комплекс) на четири библиотеки – Селскостопанската академия, Аграрния университет в Пловдив, Тракийския университет в Стара Загора и Лесотехническият университет в София, и единен своден онлайн каталог на академичните библиотеки в България по инициатива на фондация „Национална академична библиотечно-информационна система“ (НАБИС), финансирана от фондация „Америка за България“.

Друга форма на сътрудничество започва през 2002 г. в резултат от потребността от специализирана научна информация на четири медицински библиотеки в София, Варна, Плевен и Пловдив. Те сключиха договор за съвместен достъп до базата данни ProQuest Medical Library с фирмата дистрибутор на базите в България. Година по-късно се присъедини и библиотеката на Тракийския университет в Стара Загора.

Тук трябва да бъде отбелязан и случаят с държавна намеса. Национален лицензен договор за достъп до платформата Scopus се финансира с публични средства от 2007 г. По-късно той е разширен с включването на Thomson Reuters и Clarivate. Днес по този механизъм се осигурява достъп до платформите SciVerse® Science Direct®, до пълнотекстовата база данни Science Direct Freedom Collections и Science Direct Classical Collections, както и платформите Scopus и Web of Science⁹⁾.

Най-важната проява на библиотечна кооперация през този период е създаването на Българския информационен консорциум (БИК). Той ще бъде анализиран в детайли по-долу. Два са уроците от тези години – частните инициативи за библиотечна кооперация са:

- възможни;
- трудни.

Теоретични основи на библиотечната кооперация

Темата предизвиква засилен академичен интерес. Изследвана е от учени от различни научни области и с различни теоретични възгледи. Популярни са:

- кооперативната икономическа игра (Cohen & Vijebrg 1980) за анализ на минимуми и максимуми в ползата;
- взимане на кооперативни решения с въвличане на повече участници (Hayes 2003);
- анализ на политиките при конфликт на интереси, и по-специално ключовите елементи прозрачност и откритост при библиотечните консорциуми (Verhagen 2007);
- икономически анализ на потенциалните спестявания от консорциум при различни библиотечни услуги (Kingma 1998);
- теория за жизнения цикъл на международни консорциуми (Shachaf 2003);
- потребителски перспективи на електронните ресурси (Shilpa 2016) и др.

Особен интерес представляват анализите на причините за успеха или провала на библиотечната кооперация. Такива са:

- наличието (отсъствието) на доверие между участниците (Jakubs 2015);
- нивото на способност за адаптация на участниците към споделената мисия (Hirshon 1995);

– разбирането за неизбежност на разнообразни проблеми от технически, психологически и поведенчески характер при кооперация (Ameen 2008);

– приемането на факта, че кооперирането икономисва средства, но самото то не е безплатно и необходимите разходи трябва да бъдат поети (Williams 2000) и др.

Водени от натрупания опит от световното и националното развитие на процесите на библиотечната кооперация и от идеите на нейните изследователи, създателите на БИК залагат два принципа при неговото основаване и функциониране:

– лидерство – не всички библиотечни консорциуми успяват, често позитивните резултати идват късно, съществуват незаинтересованост и междуличностни проблеми, проявяват се негативни психологически характеристики на участниците (опортюнизъм и „безплатна езда“), необходими са финансови средства и усилия (които не могат да бъдат заплатени) и т.н. проблеми. Изявеното лидерство е ключът за преодоляването им¹⁰.

– полицентрично управление – управление (governance) с много центрове на вземане на решения, всеки от които има известна степен на автономност. Дължим този модерен днес термин на Michael Polanyi (Polanyi 1951), а приложението му при управление (governance) на общи ресурси – на семейство Ostrom (Ostrom 1961), (Ostrom 1990).

Българският информационен консорциум

Създаването и развитието на БИК преминава през няколко етапа.

Подготвителен етап. Първото неформално обединение на университетски библиотеки в България се осъществява през 2000 г., в резултат на работата по проект MODUL – „Модернизация и организационно развитие на университетската библиотека“, финансиран по програма „Темпус“ на ЕС. Проектът е инициран и воден от директора на библиотеката на Нов български университет (НБУ) Надя Терзиева. Участват библиотеките на Софийския университет, Университета за национално и световно стопанство, Техническият университет – София, Свободният университет в Амстердам, Холандия, Университета на Мурсия, Испания, Университета на Портсмут, Англия, Университета в Браганса, Португалия. Неакадемични участници са Съюзът на библиотечните и информационните работници и холандската фирма „Мартинус Найхоф“. Осъществени са обучения и визити на библиотечни ръководители и специалисти и е споделен опит в области на стратегическото библиотечно планиране, библиотечния маркетинг, модерните форми на финансиране, специализацията на библиотекарите в различни научни области. Безспорен резултат е създаването на първия неформален библиотечен консорциум в България и реализирането на споделен абона-

мент за електронните бази данни за научни и образователни цели Current Contents Connect на ISI за участващите библиотеки.

Най-значимото постижение на проекта са първите стъпки за изграждане на доверие и капацитет за съвместна работа. Библиотеката на НБУ поема цялата административна работа (вкл. и известни финансови задължения) в опита си да убеди останалите участници във възможността всеки от тях да получи ползи за себе си при съвместна работа. Формално проектът приключва успешно – в срок и с висока оценка. Но от гледна точка на библиотечната кооперация резултатите не са толкова убедителни. Става ясно, че внимателният подбор на участници с еднопосочни цели и готовност за съвместна работа е от ключово значение за постигане на успех. А също и че истинска кооперация трудно се случва в кратки срокове (Terzieva 2005).

Етап „Създаване“. През 2002 г. Библиотеката на Нов български университет разработва проекта Bulgarian Librarian Network. След успешно участие в конкурс „Електронна информация за библиотеките“, обявен от eIFL¹¹⁾, е спечелено финансиране за създаване на първото в България библиотечно обединение за споделен достъп до академични бази данни (Terzieva 2002). В Проекта участват още библиотеките на Техническият университет – София, Стопанската академия – Свищов, и Американският университет в България – Благоевград. Проектът е реализиран и оценен високо от спонсориращата организация. Още в края на същата година, на 6 ноември, 2002 г., е регистрирано сдружение с нестопанска цел с название „Български информационен консорциум“ (БИК) и седалище – НБУ. Неговата мисия е да осигурява достъп до най-добрите информационни ресурси на цени, които участниците могат да си позволят. Целите му са (Terzieva 2007):

- насърчаване използването на електронни информационни ресурси за научни и образователни цели;
- представителство на библиотеките членове пред издателите за постигане на преференциални цени за абонамент на техните продукти чрез сключване на обединено лицензионно споразумение;
- обучение и продължаващо образование в професионална среда.

Управленската структура се състои от Общо събрание с представители на всички юридически членове и Управителен съвет, който включва представители на четирите университета основатели. Пред своите членове и пред външни организации Консорциумът се представлява от председател на Управителния съвет.

Етап „Развитие“. Учредяването на БИК оставя отворени голям брой въпроси. През следващите години са търсени и постепенно намирани техните отговори.

– Гарантиране на автономност. Всяка библиотека (независимо от своя вид и размер) може да се присъединява и да напуска консорциума всяка година. Входните такси са ниски (и се приспадат от цените на определени услуги). Не се налагат санкции при напускане. Нещо повече, участието във всички инициативи не е задължително. Библиотеките свободно избират тези, от които имат нужда.

– Съобразяване с финансовите възможности на членовете. Още в началото на функциониране на Консорциума е разработен модел (Cost Division Model) за разпределяне на национални такси (абонаменти). Таксата за всяка библиотека зависи от финансовите ѝ възможности, а не от обема на ползване на услугата. Така става възможно включването на повече библиотеки и постигането на по-ниска цена за всяка от тях (вкл. и за тези, които плащат най-много) в сравнение с евентуален индивидуален абонамент.

– Поддържане на пълна отчетност и прозрачност за изразходваните средства и ползите от тях. БИК, също така, изготвя статистически справки за ползваемостта на електронните ресурси, представя класации за най-активни ползватели на базите данни, най-четени заглавия, както и финансовите ползи за библиотеките под формата на спестени средства. Всяка година се провеждат и национални срещи на членовете за отчитане дейността на БИК. Управителният съвет се отчита пред членовете за проведените инициативи, финансовите им параметри, като представя плана за предстоящата година.

– Въвличане на членовете в процеса на вземане на решения относно нови услуги. Този процес включва: организиране на пробен достъп, анализ на ползваемостта, провеждане на анкета сред членовете за техния интерес, поискване на оферта и преговори с издателите, разпределение на сумата от офертата спрямо финансовите възможности на членовете, подписване на договори между БИК и всеки участник в обединения абонамент, сключване на лицензионно споразумение с издателя, събиране на таксата и заплащане на издателя.

– Минимизиране на управленските разходи. Административната работа се върши на доброволен принцип. Заплащат се услугите на външни изпълнители (счетоводно и банково обслужване) и при възможност – скромни хонорари на участвали библиотекари.

– Максимизиране на ползата за участниците. БИК провежда преговори с доставчиците на научна информация относно цените на продуктите им. Постепенно тяхното доверие е спечелено и всяка година биват постигнати значителни отстъпки. Освен финансовата изгода БИК осигурява на своите членове допълнителни ползи, главно в областта на иновациите в библиотечното дело и международните контакти (Terzieva 2013).

– Търсене на допълнителни приходи от донори и спонсори за покриване недостига на средства при някои библиотеки.

Етап „Зрелост“. На своята двадесета годишнина БИК е не само утвърдено име в българската библиотечна общност. Той е единственият пример за дълготрайна, успешна, частна инициатива за библиотечна кооперация в страната. Днес (2022 г.) Консорциумът е национален по характер. В него членуват 45 библиотеки от 12 града в страната. Юридическите членове са 7, включително университетите основатели, а 38 са асоциираните членове, чийто статут дава възможност за участие в услуги на Консорциума по техен избор. Тези библиотеки членове са национални и регионални, академични (свързани с различни области на знание) и други, малки и големи. Така БИК доказва своята способност да подпомага размяната на знание и образователните процеси в българските университети (Terzieva 2016).

Най-високо ценената дейност на БИК винаги е била неговата **програма за осигуряване на споделен достъп** до разнообразни информационни ресурси за научни и образователни цели, постигаща намаляване разходите на библиотеките членове (Terzieva & Todorova 2006). В рамките на програмата се осъществяват два проекта:

- споделен абонамент за бази данни;
- коопериран абонамент за печатни периодични издания, с електронни версии, между библиотеките участнички.

БИК координира всички дейности, свързани със **споделения абонамент за бази данни**. През годините работи с издателите EBSCO Information Services¹²⁾ (до 2013 – EBSCO Publishing), Emerald Fulltext, Gale Virtual Reference Library, InfoTrack Custom Journals, Oxford Reference Online, JSTOR, ProQuest и др. Най-дългосрочно е сътрудничеството с издателската компания EBSCO Information Services. Към настоящия момент работят две лицензионни споразумения за пълнотекстов достъп до електронни списания, по избор, с академичен, бизнес и медицински профил и до електронни книги с академичен или с бизнес обхват. Броят на участниците от България всяка година е различен, като варира от 19 до 41 библиотеки. Финансовите данни показват, че средната абонамента вноска на отделна библиотека през годините зависи от броя участници. Най-ниската е през 2006 г. (41 участници) – 1436,34 щ. д., а най-висока е през 2022 г. – 7002,04 щ.д. (26 участници). Въпреки близо четирикратното увеличение на годишната абонаментна такса за периода 2003 – 2022 г., заедно с развитието и на колекциите (от 3187 пълнотекстови заглавия до 37 689, или почти 12 пъти), цената на една статия, използвана в рамките на консорциумното споразумение, се запазва ниска – в границите от 0,52. до 5,79 щатски долара. За периода са изтеглени 1 217 541 статии на средна цена 2,35 щ.д. Това е многократно по-ниска цена в сравнение с доставката по междубиблиотечно

заемане, която е средно 25 щатски долара за един документ.

В продължение на 7 години (2004 – 2010 г.) Консорциумът развива още една инициатива – за спестяване на финансови средства на библиотеците чрез **коопериран абонамент за печатни периодични издания**. Основната цел на проекта е работният екип на БИК от Техническия университет – София, да представлява библиотеките участнички в търг по ЗОП и да сключи договор с избраната фирма доставчик при най-изгодни финансови условия. И в този проект се постига икономия от мащаба, като се абонират обединените списъци на списания (2966 общ брой абониращи заглавия на различни езици) на 8 библиотеки и чрез публичен търг фирмите кандидатстват за спечелване на договор за доставка. Допълването с електронни безплатни версии на абонираните списания чрез обединена платформа е добавената стойност, която библиотеките получават. Платформата на агенция „Пулсар“ осигурява възможност и за обмен на публикации между библиотеките участнички на база на коопериран абонамент. Проектът за коопериран абонамент допринася на библиотеките да придобият умения за договаряне на изгодни условия за доставка на периодични издания, като постигат за читателите си допълнителни предимства, които са валидни и до днес.

Другата важна програма на БИК е свързана с **неформалното обучение и придобиване на знания в професионална среда**. В рамките на тази програма за период от 20 години се организират над 80 събития за библиотечната общност под различни формати – форуми, семинари, изложения и национални срещи (Todorova, Martinova & Milusheva 2015).

Идеята за форума „**Ден на технологиите**“ възниква от библиотечните специалисти на Американския университет в България през 2002 г. Представители на световни фирми и издатели са поканени да представят продуктите си на форума в областта на библиотечните информационни технологии и електронните ресурси пред специализирана аудитория. Новостите от конференции на LIBER, IFLA и др. са представени също. В рамките на форума БИК развива сътрудничество с над 60 фирми и организира 27 издания на „Ден на технологиите“.

С цел да налага имиджа си и да привлича съмишленици, БИК организира семинари под надслов „**Добри библиотечни практики**“. На тях библиотечари се изявяват, като споделят постиженията си. Чрез участието в семинарите се осигурява възможност за обмяна на опит и практически подходи в библиотечната практика и се изгражда доверие между членовете и БИК. От 2004 до 2012 година са проведени 24 издания на семинарите.

През 2014 г. започва провеждането на друг формат семинари под общо название „**Привилегията да сме информирани**“. В рамките на тази инициатива се канят издателства с цел представяне на техни електронни ре-

сурси, като се договаря пробен безплатен достъп до продуктите за библиотеките членове на БИК в рамките на от един до три месеца. Чрез тази серия от семинари БИК организира редица пробни достъпи с издателства като Taylor & Francis, CAB International, eBrary и ProQuest и др. Организирането на пробни достъпи за библиотеките се превръща във важна част от дейността на БИК. Интересът от е видим и от статистическите данни за ползваемостта на ресурсите. В резултат на преговори с издателите са осъществени над 87 пробни двумесечни/тримесечни достъпа до пълнотекстови бази данни в различни области, електронни книги и списания, като членовете на БИК са използвали безплатно повече от 901 936 информационни единици. Броят на безплатно използваните документи е сравним с този на изтеглените статии в рамките на националния лицензионен договор за абонамента на базите данни на EBSCO и показва, че членовете на БИК почти са удвоили достъпа до ресурси за потребителите си, като са осигурили тематично разнообразие, без да бъдат изразходвани допълнителни финансови средства.

Предвид на вече установения интерес на библиотеките към пробните достъпи до електронни ресурси БИК става инициатор на провеждането на първото международно изложение на издатели – **Библиосвят/Biblioworld**. През 2013 г. се провежда първото му издание – „Технологии, ресурси, практики“, като участници са предимно издателства с продукти в областта на науките и технологиите, между които „Асеновци“, „Онтотекст“, „Прима-Софт“, „СофтЛиб“, „Лангри“, UniSystems Information Systems и „VTLS Europe“, „Доби Прес“, издателство „Парадигма“, CAB International, EBSCO Information Services, De Gruyter, Elsevier, Ovid – Wolters Kluwer Health и ProQuest и др. Издателствата заплащат участието си във форума, като срещу внесена такса имат възможност за презентация и щанд. В резултат на изложението БИК договаря провеждане на пробни достъпи до представените продукти. Второто и третото издание на международното изложение се провеждат съответно през 2017 г. – в областта на социалните науки и хуманитаристиката, а през 2019 г. без определена област на знанието, като се запазва форматът на събитието. На сайта на сдружението се публикува статистическа информация за ползваемостта на пробните достъпи до електронните ресурси.

През 2021 г. в резултат на проведено проучване сред членовете си БИК организира нов вид **семинар за насърчаване на академичния състав за ефективно използване на дигитални технологии**. Представени са актуални теми за информационните потребности на изследователите, регистъра на академичния състав и ролята на научните библиотеки, както и как се създават авторски профили в Scopus, Web of Science, Google Scholar и LinkedIn. Предстои второ издание на семинара за дигитална грамотност.

Набирането на допълнителни средства е друга важна задача на Консорциума. През годините са изградени стабилни, основани на доверие спонсорски отношения с „Мобилтел“, агенция „Развитие на съобщенията и информационните и комуникационните технологии“, „Карол Капитал Мениджмънт“, „Софарма“.

Не на последно място е работата за **популяризиране на БИК**. Развити са и се осъществяват редица инициативи за създаване и поддържане на уебсайт, блог и други издателски и медийни проекти. От 2002 г. до днес сайтът на Консорциума преминава през пет версии. Там може да бъде намерена актуална информация – устав, правила, условия за членство, новини, събития, статистически данни и др.¹³⁾ Издателската дейност включва бюлетин „Нова библиотека“ в електронен¹⁴⁾ и печатен вариант, годишен сборник с презентации и доклади от семинарите и националните срещи. Поддържат се два блога. С разрастване на социалните медии информацията се помества във Facebook страницата на БИК, а материалите от събитията са достъпни в електронен формат за членовете през сайта.

Заклучение

Българският информационен консорциум е обединение на библиотеки в България за споделен достъп до електронни информационни ресурси за научни и образователни цели и професионално развитие на библиотекари в съответствие със съвременните тенденции в професията. Консорциумът е нестопанска организация, работеща чрез лидерство, гъвкавост и задължително отчитане на нуждите на своите членове. Управлението и оперативната дейност се осъществяват от екип на Центъра за книгата на Нов български университет. Дейността е базирана на подхода управление чрез проекти, при който членовете са привлечени за активна работа с измерими резултати. Структурата на БИК е нейерархична и гъвкава, мениджмънтът и оперативната дейност се осъществяват от едни и същи хора. Комуникацията между членовете и оперативния екип е неформална. Според географския си обхват БИК е национален консорциум с членове от различни градове в страната. Дейността на сдружението се финансира от такси за услуги и членски внос, като поддържа и малък резервен фонд. В продължение на 20 години БИК печели доверието на участниците в обединението чрез пълна отчетност и прозрачност на всички действия. Подходите, които използва Консорциумът, осигуряват неговата стабилност и дълготрайност. Успехът на този модел библиотечна кооперация се дължи на частния характер на инициативата, която не разчита на държавна подкрепа, както и на ежедневните институционални усилия на екипа на Нов български университет.

БЕЛЕЖКИ

1. В най-големия град в света по онова време – Kouyunjik (Nineveh) са съществували поне две библиотеки. През 1849 г. сър Остин Леард открива по-старата (Royal Library of Sennacherib), а неговият асистент Хормузд Расам – другата (Royal Library of Ashurbanipal), през 1852 г. Намереното в тях (исторически, юридически, земеделски, финансови, медицински и др. текстове, сред които и прочутата поема „Епос за Гилгамеш“) е смесено при пренасянето в Британския музей и днес е трудно да бъде разграничено. Все пак идеята за размяна на документи между двете библиотеки е жива.
2. Всъщност двете библиотеки са били в конкуренция по между си. Птолемеите (владетели на Египет тогава) дори забраняват износа на папирус от Александрия, за да затруднят конкурентната библиотека. Поради това в царство Пергам започва производството на пергамент – фино обработена животинска кожа, върху която може да се пише. Така, документите от двете библиотеки са били лесно различавани – едните са написани на папирус, а другите – на пергамент. Редица автори от древността са познавали източници и от двете колекции, макар да не са посещавали двете библиотеки. Това дава основание на твърдението за междубиблиотечен обмен. Но има и друго обяснение – легендата за сватбения подарък от Марк Антоний за Клеопатра – цялата колекция на библиотеката на Пергамон – над 200 000 свитъка.
3. Въпреки някои трудности (юридически и финансови – от страна на победните университети участници) Akademischer Tauschverein може да бъде оценена като успешна инициатива. Съществуването ѝ е прекратено в началото на Първата световна война.
4. Mansbridge е видна личност на своето време – пионер на образованието за възрастни, създател на образователни организации в Англия, Обединеното кралство и света, член на правителствени и парламентарни комисии в областта на образованието (вкл. Royal Commission on the Universities of Oxford and Cambridge) и религиозните въпроси (вкл. Selborne Committee on Church and State), автор на икономически изследвания и публикации.
5. The City of London Livery Company for the Communications and Content Industries.
6. Интересна е историята на основната библиотека на Oxford University. Началото ѝ е поставено през XIV в. от Томас Кобъм (Thomas Cobham) – епископ на Уорчестър, с дарение на малък брой книги. През първата половина на XV в. Хъмфри (Humphrey), брат на Хенри V и дук на Глостър, разширява колекцията със значително дарение. След период на упадък библиотеката е възстановена през 1602 г. от група дарители на Университета по инициатива и под водачеството на сър Томас Бодли (Thomas Bodley). Оттогава тя носи неговото име – Bodleian Library.

7. Първото издание излиза през 1950 г. под редакцията на J. Dargent. Следващите – от 1956 и от 1964 г., са с редактор Gisela von Busse. Четвъртото издание е от 1978 г. След дълго прекъсване публикацията е възобновена, вече като издание на International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA).
8. Gaston Sergheraert е псевдоним на Christian Gérard, преподавател във френския колеж на асопционистите в Пловдив. Повече за него може да бъде намерено в Tarкова-Zaimova, Guénova, 2000 и Velichkova-Borin, 2015.
9. Анализът и оценката на тези договори са трудни поради липса на данни. Безспорен факт са случаите на прекъсване на достъпа. В една силно критична публикация Мартин Осиковски наред с други слабости посочва изключително високите цени на Elsevier, които са причина University of California, Berkeley, да се откаже от техните услуги. UC Berkeley е държавен университет и годишният му бюджет в този период (2018 г.) е \$2,8 млрд. За същата година бюджетът за всички държавни университети в България е \$240 млн., т.е. над 11 пъти по-малък (Осиковски, 2019 г., последна редакция 2022 г.).
10. Подробни прегледи за мястото на лидерството в икономическите и управленските теории могат да бъдат намерени в: Hermalin, 1998; Wallis and Dollery, 2002 и Jost, 2013;
11. eIFL (Electronic Information for Libraries) е независима неправителствена организация, базирана във Вилнюс. Финансово е подкрепяна през годините от фондация „Бил и Мелинда Гейтс“, правителството на Дания, Програма „Хоризонт 2020“ на Европейската комисия, Агенцията за кооперативно развитие – Люксембург, фондация „Отворено общество“, ЮНЕСКО, Агенцията за развитие – Белгия, и индивидуални дарители чрез онлайн платформата за дарения GlobalGiving.
12. Поделение на EBSCO Industries Inc. – частна компания от Birmingham, Alabama. Днес EBSCO Information Services предлага достъп до базите MEDLINE, EconLit, Academic Search, America: History and Life, Art Index, Art Abstracts, Art Full Text, Business Source, Clinical Reference Systems, Criminal Justice Abstracts, Education Abstracts, Environment Complete, Health Source, Historical Abstracts, History Reference Center, MasterFILE, NetLibrary, Primary Search, Professional Development Collection, USP DI.
13. <https://bic.bg/>
14. <https://novabiblioteka.blogspot.com/>

ЛИТЕРАТУРА

- ТЕРЗИЕВА, Н., 2002. Проектът EIFL – резултати и перспективи= EIFL project-results and perspectives. *Библиосфера = Bibliosphere* [онлайн]. 3 [прегледан 10 октомври 2022]. Достъпен на: <http://bibliosphere.eu/?p=1167>

- ТЕРЗИЕВА, Н., 2005. Начинанията за коопериране между българските библиотеки и eIFL. net = Bulgarian Libraries Cooperative Initiatives and eIFL.net. В: А. ДИМЧЕВ, eds. *Libraries, Globalisation and Cooperation. International conference, Sofia, 3 – 5 November 2004*. Sofia: St. Kliment Ohridski University, 126 – 133.
- ТЕРЗИЕВА, Н., 2007. Българският информационен консорциум осигурява възможности. *Библиотека*. **14**(2), 32 – 37.
- ТЕРЗИЕВА, Н., 2013. Български информационен консорциум – 10 години успяваме заедно. *Годишник на Български информационен консорциум*. 27 – 30.
- ТЕРЗИЕВА, Н., 2016. Библиотечно партньорство в подкрепа на образованието. В: *Динамични библиотеки – достъп, развитие, промяна: Доклади от XXVI национална конференция на ББИА, София, 9 – 10 юни 2016 г.* София: Бълг. библиотечно-информ. асоц., 78 – 87.
- ТЕРЗИЕВА, Н.; ТОДОРОВА, Р. 2006. Сътрудничество на библиотеките в разпространението на електронна информация за научни и образователни цели – опитът на Българския информационен консорциум. *Годишник на Българския информационен консорциум*. 189 – 202.
- ЯНАКИЕВА, Е. и др., 2013. *Библиотечно, справочно-библиографско и информационно обслужване*. София: Бълг. библиотечно-информационна асоциация.
- AMEEN, K., 2008. Barriers in collection sharing among libraries of Pakistan: university library managers' viewpoint. *LIBRES: Library and Information Science Research Electronic Journal* [online]. **18**(1), 1 – 11 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.libres-ejournal.info/573/>
- COHEN, J. & VIJYERBERG, W., 1980. Applying game theory to library networks. *Journal of the American Society for Information Science* [online]. **31**(5), 369 – 374 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1002/asi.4630310509>
- HAYES, R., 2003. Cooperative Game Theoretic Models for Decision-Making in Contexts of Library Cooperation. *Library Trends*. **51**(3), 441 – 461.
- HERMALIN, B., 1998. Toward an Economic Theory of Leadership: Leading by Example. *The American Economic Review* [online]. **88**(5), 1188 – 1206 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/116866>
- HIRSHON, A., 1995. Library strategic alliances and the digital library in the 1990s: The OhioLINK experience. *The Journal of academic*

- librarianship* [online]. **21**(5), 383 – 386 [viewed 10 October 2022]. Available from: [https://doi.org/10.1016/0099-1333\(95\)90065-9](https://doi.org/10.1016/0099-1333(95)90065-9)
- HORTON, V., 2015. Library consortia overview. In: V. HORTON & G. RONEVITZ, eds. *Library Consortia: Models for Collaboration and Sustainability*. Chicago: American Library Association, 1 – 10.
- JAKUBS, D. L., 2015. Trust me: The keys to success in cooperative collections ventures. *Library Management* [online]. **36**(8/9), 653 – 662 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1108/LM-08-2015-0058>
- JOST, P. J., 2013. An economic theory of leadership styles. *Review of Managerial Science* [online]. **7**(4), 365-391 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1007/s11846-012-0081-1>
- KINGMA, B. R., 1998. Economic Issues in Document Delivery: Access versus Ownership and Library Consortia. *The Serials Librarian* [online]. **34**(1 – 2), 203 – 211 [viewed 10 October 2022]. Available from: https://doi.org/10.1300/J123v34n01_23
- KOPP, J., 1998. Library consortia and information technology: the past, the present, the promise. *Information technology and libraries* [online]. **17**(1), 7 – 12 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.learntechlib.org/p/86490/>
- KRAUS, J., 1975. Prologue to library cooperation. *Library Trends*. **24**(2).
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2009. Bulgarian Librarianship: Surviving change through international cooperation. In: W. GRAVES, J. M. NYCE, J. GOLDEN, & D. E. WILLIAMS, eds. *Advances in Library Administration and Organization: Culture, context and history in the post-Soviet world of information institutions, resources and practices* [online]. **27**, 49 – 71 [viewed 10 October 2022]. Available from: [https://doi.org/10.1108/S0732-0671\(2009\)0000027008](https://doi.org/10.1108/S0732-0671(2009)0000027008)
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2012. Slavic Medieval Manuscripts. Origins, Preservation and Access. Part I. *Catholic Library Journal*. **(83)**1, 26 – 32.
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2013. Slavic Medieval Manuscripts. Historical, Archival, and Aesthetical Value and Visibility. Part II. *Catholic Library World*. **(83)**2, 112 – 121.
- OSTROM, E., 1990. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- OSTROM, V., TIEBOUT, C. & WARREN, R., 1961. The Organization of Government in Metropolitan Areas: A Theoretical Inquiry. *American Political Science Review* [online]. **55**, 831 – 842 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.2307/1952530>
- POLANYI, M., 1951. *The Logic of Liberty*. Chicago: The University of Chicago Press.

- SERGHARAERT, G., 1960. *Syméon le Grand (893 – 927)*. Paris: G.-P. Maisonneuve.
- SHACHAF, P., 2003. Nationwide library consortia life cycle. *LIBRI: International Journal of Libraries and Information Services* [online]. **53**(2), 94 – 102 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1515/LIBR.2003.94>
- SHILPA, R., 2016. SWOT Analysis of consortia in academic libraries. *Journal of Library and Information Management* [online]. **3**(2), 76 – 80 [viewed 10 October 2022]. Available from: <http://www.publishingindia.com/kjlim/97/swot-analysis-of-consortia-in-academic-libraries/497/3562/>
- TAPKOVA-ZAIMOVA, V. & GUÉNOVA, L., 2000. Les écoles catholiques françaises en Bulgarie. In: *Interférences historiques, culturelles et littéraires entre la France et les pays d'Europe centrale et orientale (XIXe et XXe siècle)*. Sofia: Marin Drinov, 150 – 156.
- TODOROVA, R. , MARTINOVA, G. & MILUSHEVA, D., 2015. Professional Capacity Development: New Bulgarian University Library Case Study. In: *Zbornik Radova: Konferencija o informacijskoj pismenosti na Zapadnom Balkanu*. Bihać: Kantonalna i universitetska biblioteka Bihać. 161 – 166.
- VELICHKOVA-BORIN, J., 2015. Les écoles française en Bulgarie (1864 – 1948). *Documents pour l'Histoire du Français Langue Étrangère ou Seconde* [online]. **54**, 171 – 191 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.4000/dhfles.4239>
- VERHAGEN, N., 2007. The licensing battlefield: consortia as new middlemen between publishers, agents and libraries-a view from the Continent. *Serials* [online]. **20**(2), 130 – 133 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1629/20130>
- WALLIS, J. & D. DOLLERY, 2002. Leadership and Economic Theories of Non-profit Organizations. *Economics Discussion Papers* [online]. **0202**, Dunedin, New Zealand: University of Otago [viewed 10 October 2022]. Available from: <http://hdl.handle.net/10523/929>
- WILLIAMS, D., 2000. Living in a cooperative world: meeting local expectations through OhioLINK. *Technical Services Quarterly* [online]. **17**(4), 13 – 32 [viewed 10 October 2022]. Available from: https://doi.org/10.1300/J124v17n04_02

REFERENCES

- AMEEN, K., 2008. Barriers in collection sharing among libraries of Pakistan: university library managers' viewpoint. *LIBRES:*

- Library and Information Science Research Electronic Journal* [online]. **18**(1), 1 – 11 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.libres-ejournal.info/573/>.
- COHEN, J. & VIJYERBERG, W., 1980. Applying game theory to library networks. *Journal of the American Society for Information Science* [online]. **31**(5), 369 – 374 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1002/asi.4630310509>.
- HAYES, R., 2003. Cooperative Game Theoretic Models for Decision-Making in Contexts of Library Cooperation. *Library Trends*. **51**(3), 441 – 461.
- HERMALIN, B., 1998. Toward an Economic Theory of Leadership: Leading by Example. *The American Economic Review* [online]. **88**(5), 1188 – 1206 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.jstor.org/stable/116866>
- HIRSHON, A., 1995. Library strategic alliances and the digital library in the 1990s: The OhioLINK experience. *The Journal of academic librarianship* [online]. **21**(5), 383 – 386 [viewed 10 October 2022]. Available from: [https://doi.org/10.1016/0099-1333\(95\)90065-9](https://doi.org/10.1016/0099-1333(95)90065-9).
- HORTON, V., 2015. Library consortia overview. In: V. HORTON & G. PRONEVITZ, eds. *Library Consortia: Models for Collaboration and Sustainability*. Chicago: American Library Association, 1 – 10.
- JAKUBS, D. L., 2015. Trust me: The keys to success in cooperative collections ventures. *Library Management* [online]. **36**(8/9), 653 – 662 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1108/LM-08-2015-0058>.
- JOST, P. J., 2013. An economic theory of leadership styles. *Review of Managerial Science* [online]. **7**(4), 365 – 391 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1007/s11846-012-0081-1>.
- KINGMA, B. R., 1998. Economic Issues in Document Delivery: Access versus Ownership and Library Consortia. *The Serials Librarian* [online]. **34**(1 – 2), 203 – 211 [viewed 10 October 2022]. Available from: https://doi.org/10.1300/J123v34n01_23.
- KOPP, J., 1998. Library consortia and information technology: the past, the present, the promise. *Information technology and libraries* [online]. **17**(1), 7 – 12 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://www.learntechlib.org/p/86490/>.
- KRAUS, J., 1975. Prologue to library cooperation. *Library Trends*. **24**(2).
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2009. Bulgarian Librarianship: Surviving change through international cooperation. In: W. GRAVES, J. M. NYCE, J. GOLDEN, & D. E. WILLIAMS, eds. *Advances in Library*

- Administration and Organization: Culture, context and history in the post-Soviet world of information institutions, resources and practices* [online]. **27**, 49 – 71 [viewed 10 October 2022]. Available from: [https://doi.org/10.1108/S0732-0671\(2009\)0000027008](https://doi.org/10.1108/S0732-0671(2009)0000027008).
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2012. Slavic Medieval Manuscripts. Origins, Preservation and Access. Part I. *Catholic Library Journal*. **(83)**1, 26 – 32.
- NIKOLOVA-HOUSTON, T., 2013. Slavic Medieval Manuscripts. Historical, Archival, and Aesthetical Value and Visibility. Part II. *Catholic Library World*. **(83)**2, 112 – 121.
- OSTROM, E., 1990. *Governing the Commons: The Evolution of Institutions for Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press.
- OSTROM, V., TIEBOUT, C. & WARREN, R., 1961. The Organization of Government in Metropolitan Areas: A Theoretical Inquiry. *American Political Science Review* [online]. **55**, 831 – 842 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.2307/1952530>.
- POLANYI, M., 1951. *The Logic of Liberty*. Chicago: The University of Chicago Press.
- SERGHERAERT, G., 1960. *Syméon le Grand (893 – 927)*. Paris: G.-P. Maisonneuve.
- SHACHAF, P., 2003. Nationwide library consortia life cycle. *LIBRI: International Journal of Libraries and Information Services* [online]. **53**(2), 94 – 102 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1515/LIBR.2003.94>.
- SHILPA, R., 2016. SWOT Analysis of consortia in academic libraries. *Journal of Library and Information Management* [online]. **3**(2), 76 – 80 [viewed 10 October 2022]. Available from: <http://www.publishingindia.com/kjlim/97/swot-analysis-of-consortia-in-academic-libraries/497/3562/>.
- TAPKOVA-ZAIMOVA, V. & L. GUÉNOVA, 2000. Les écoles catholiques françaises en Bulgarie. In: *Interférences historiques, culturelles et littéraires entre la France et les pays d'Europe centrale et orientale (XIXe et XXe siècle)*. Sofia: Marin Drinov, 150 – 156.
- TERZIEVA, N. & TODOROVA, R., 2006. Satrudnichestvo na bibliotekite v razprostranienieto na elektronna informatsia za nauchni i obrazovatelni tseli-opitat na Balgarski informatsionen konsortsium. *Godishnik na Balgarski informatsionen konsortsium*. 189 – 202.
- TERZIEVA, N., 2002. Proektat EIFL – rezultati i perspektivi= EIFL project-results and perspectives. *Bibliosfera= Bibliosphere* [online]

- (3).[pregledan 10 oktombri 2022]. Dostapen na: <http://bibliosphere.eu/?p=1167>.
- TERZIEVA, N., 2005. Nachinaniyata za kooperirane mezhdu balgarskite biblioteki i eIFL. net = Bulgarian Libraries Cooperative Initiatives and eIFL.net. V: A. DIMCHEV, sastav. *Libraries, Globalisation and Cooperation. International conference, Sofia, 3 – 5 November 2004*. Sofia: St. Kliment Ohridski, 126 – 133.
- TERZIEVA, N., 2007. Balgarskiyat informatsionen konsortsium osiguruyava vazmozhnosti. *Biblioteka*. **14**(2), 32 – 37.
- TERZIEVA, N., 2013. Balgarski informatsionen konsortsium-10 godini uspyavame zaedno. *Godishnik na Balgarski informatsionen konsortsium*. 27 – 30.
- TERZIEVA, N., 2016. Bibliotechno partnyorstvo v podkrepa na obrazovaniето. V: *Dinamichni biblioteki–dostap, razvitie, promyana: Dokladi ot XXVI Natsionalna konferentsia na BBIA, Sofia, 9 – 10 yuni 2016 g.* Sofia: Balg. bibliotechno-inform. asots., 78 – 87.
- TODOROVA, R. , G. MARTINOVA & D. MILUSHEVA, 2015. Professional Capacity Development: New Bulgarian University Library Case Study. In: *Zbornik Radova: Konferencija o informacijskoj pismenosti na Zapadnom Balkanu*. Bihać: Kantonalna i universitetska biblioteka Bihać. 161 – 166.
- VELICHKOVA-BORIN, J., 2015. Les écoles française en Bulgarie (1864 – 1948). *Documents pour l’Histoire du Français Langue Étrangère ou Seconde* [online]. **54**, 171 – 191 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.4000/dhfles.4239>.
- VERHAGEN, N., 2007. The licensing battlefield: consortia as new middlemen between publishers, agents and libraries-a view from the Continent. *Serials* [online]. **20**(2), 130 – 133 [viewed 10 October 2022]. Available from: <https://doi.org/10.1629/20130>
- WALLIS, J. & D. DOLLERY, 2002. Leadership and Economic Theories of Non-profit Organizations. *Economics Discussion Papers* [online]. **0202**, Dunedin, New Zealand: University of Otago [viewed 10 October 2022]. Available from: <http://hdl.handle.net/10523/929>.
- WILLIAMS, D., 2000. Living in a cooperative world: meeting local expectations through OhioLINK. *Technical Services Quarterly* [online]. **17**(4), 13 – 32 [viewed 10 October 2022]. Available from: https://doi.org/10.1300/J124v17n04_02.
- YANAKIEVA, E. et. al., 2013. *Bibliotechno, spravochno-bibliografsko i informatsionno obsluzhvane*. Sofia: Bulg. bibliotechno-informatsionna asotsiatsia.

BULGARIAN INFORMATION CONSORTIUM. TWENTY YEARS OF LIBRARY COOPERATION

Abstract. The article presents the development of the concept of a library cooperation in the world and in Bulgaria, from its inception until today. Special attention is paid to the creation of the first library consortium for cooperative database subscription – Bulgarian Information Consortium. Its 20-year history and main aspects of activity, applied governance modes and achieved results are tracked. The conclusion about the possible, albeit difficult to achieve, success of private initiatives for a library cooperative is substantiated.

Keywords: library cooperation; leadership; polycentric governance; Bulgarian Information Consortium

✉ **Nadya Terzieva**

Chairman of the Executive Board
of the Bulgarian Information Consortium
Director of the Center for the Book, New Bulgarian University
21, Montevideo St.
1618 Sofia
E-mail: nterzieva@nbu.bg